

Охота О. М.,
слухач інституту стратегічних
комунікацій,
Національний університет оборони
України
(м. Київ Україна)

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИХ ВІЙСЬК ДО ВИКОНАННЯ РЕЙДОВИХ (ШТУРМОВИХ) ЗАВДАНЬ

Десантно-штурмові війська Збройних Сил України (ДШВ) – окремий рід військ Збройних Сил України, що характеризується високою маневреністю та автономністю дій. Їхнім основним призначенням є швидке розгортання для прикриття (оборони) окремих напрямків (районів), швидкого захоплення плацдармів, охоплення противника повітрям, ведення бойових дій у його тилу, ведення наступальних (штурмових) дій високої інтенсивності, зокрема рейдів у тилу противника, а також штурму укріплених об'єктів [1]. З точки зору психологічної підготовки рейдові та штурмові дії десантних підрозділів варті того аби зупинитися на них більш детально.

Рейдові дії – це узгоджені та взаємопов'язані метою, завданнями, місцем, часом дії підрозділів у тилу противника за підтримки інших військових частин різних родів військ збройних сил. Рейд здійснюється за єдиним планом щодо стрімкого просування визначеним маршрутом для знищення живої сили і техніки противника, захоплення (знищення, виведення з ладу, руйнування, утримання) його воєнних об'єктів, захоплення (утримання) визначених районів або рубежів. Водночас, штурмові дії – це узгоджені та взаємопов'язані за метою, завданнями, місцем та часом дії підрозділів Десантно-штурмових військ у складі штурмових груп. Штурм також здійснюється за єдиним планом щодо проведення атаки на воєнні об'єкти противника з використанням удару, вогню, маневру, протягом нетривалого часу задля їхнього знищення (виведення з ладу, руйнування) [1]. Дії підрозділу в ході штурму передбачають стрімкий наступ на опорні пункти, міську забудову чи інші складні об'єкти, де особовий склад підрозділу вступає у ближній бій з противником.

Важливо розуміти, що спільним для обох типів дій є високий рівень ризику та екстремальний психологічний тиск на військовослужбовців під час штурму та рейду. Підрозділи ДШВ, опинившись у відриві від основних сил або ж атакуючи ворога “в лоб”, стикаються з комплексом факторів, що випробують їхню психіку на міцність. Про що йдеться:

- **Небезпека і загроза життю.** Рейдові групи, діючи в оточенні ворога без прямої лінії фронту, постійно ризикують потрапити під обстріл з усіх напрямків або ж бути повністю відрізнаними від основних сил. Штурм укріпленої позиції завжди пов'язаний із втратами. Усвідомлення цієї загрози породжує

вкрай інтенсивний бойовий стрес і страх, який бійці мусять контролювати, щоб не втрачати боєздатності.

- **Невизначеність і ізоляція.** У рейді військові нерідко позбавлені стабільного зв'язку та підтримки. Ситуація, за якої існує постійна загроза ворожого оточення і, більше того, відсутні гарантії швидкого підкріплення з боку дружніх сил, створює у особового складу відчуття ізолюваності. Згідно з бойовими статутами, типовими негативними психічними явищами при веденні рейдових дій (особливо вночі) є зростання тривожності та відчуття ізолюваності особового складу. Брак інформації про місцезнаходження ворога, кількості та складу його сил та засобів, а також часу можливого зіткнення із ним викликає нервові напруження.

- **Фізичне виснаження.** Рейди можуть тривати багато годин і навіть днів на марші місцевістю зі складним рельєфом. Часто без сну та під постійним ворожим вогнем. Легендарний рейд 95 окремої десантно - штурмової бригади в серпні 2014 року пролягав маршрутом у понад 400 км, з яких близько 170 км десантниками було пройдено під безперервним обстрілом противника. Подібні випробування на межі людських можливостей призводять до екстремальної перевтоми особового складу, що в свою чергу суттєво підсилює їхній стрес. Втоmlений боєць є більш схильним до помилок, паніки або морального надлому. Відтак, важливим завданням командирів є завчасно планувати відпочинок, ротацію, використовувати психологічні прийоми підбадьорення (бойові крики, музичний супровід тощо) аби підтримати бойовий дух своїх підлеглих.

- **Раптовість і швидкоплинність подій.** Штурмові дії вимагають блискавичних реакцій, адже ситуація на лінії бойового зіткнення може кардинально змінюватися за лічені секунди (ворог з'явився збоку, будівля обвалилася, командир поранений і т.д.). Психіка військового має бути готова до непередбачуваності. Тільки добре адаптована до стресових умов людина здатна не розгубитися й швидко прийняти правильне, зважене рішення. Саме тому психологічна підготовка воїнів ДШВ приділяє особливу увагу формуванню адаптивної свідомості – уміння людей швидко перемикатися між завданнями, сприймати зміну обстановки не як хаос, а як нормальні робочі умови. В керівних документах прямо зазначається потреба формувати у десантників навички прийняття швидких і виважених рішень під час рейдів, що є критично важливим для успішного виконання раптово виникаючих завдань.

З огляду на вищезазначене, система підготовки ДШВ має свою специфіку. По-перше, відбір і навчання в десантні підрозділи завжди здійснюється за вищими стандартами. Кандидати проходять психологічні тести на стресостійкість та перевірку мотивації. З перших днів служби десантників привчають до того, що вони – це еліта штурму. Це покладає на них особливу відповідальність і почуття гордості за свій підрозділ. Цей компонент бойової мотивації надзвичайно важливий та дає усвідомлення значущості місії, підвищує морально-психологічний стан воїна. Не дарма в психологічній підготовці ДШВ акцентують постійну увагу на підтримці високого морального духу і штурмового пориву особового складу протягом усього бою. Штурмовий порив – це той

психологічний стан піднесення, драйву та азарту бою, який спонукає бійців йти вперед попри втому і страх. Підтримувати його допомагають як харизматичне лідерство командирів (особистий приклад хоробрості надихає), так і згуртованість (змагальність між підрозділами, військові традиції, символіка – все працює на єдність військового колективу) [6].

По-друге, програми бойового навчання ДШВ насичені спеціальними психологічними тренуваннями. Стрибки з парашутом – класичний десантний ритуал, що долає страх висоти. Крім того, проводяться марш-кидки на великі відстані у повному спорядженні – випробування на межі фізичних сил, після яких бійці стають більш впевнені у власних силах та витривалості. Практикуються нічні навчання, в тому числі рейдові виходи в темний час доби. Бойовий статут ДШВ відзначає, що нічні рейдові дії мають свої особливості. З одного боку темрява ускладнює орієнтування і додає нервового напруження, а з іншого – створює перевагу у маскуванні. Через це психологічна підготовка включає навчання діям вночі, використанню приладів нічного бачення, спеціальним сигналам, тренування слуху і зору в темряві. Такі вправи знижують страх перед боєм уночі та невідомістю.

По-третє, вже на етапі планування, так і під час безпосереднього ведення рейдових (штурмових) дій здійснюється інтенсивна психологічна підготовка особового складу. В структурі ДШВ передбачені посади заступників командирів з психологічної підтримки персоналу, а також фахівців структури психологічної підтримки персоналу різних рівнів, які працюють із особовим складом як під час підготовки, так і під час виконання завдань безпосередньо в бойових порядках підрозділу [5]. До переліку їхніх завдань входить проведення інструктажів перед виходом (налаштування бійців на успіх, нагадування про мету операції), підтримування дисципліни і порядку, своєчасне виявлення бійців у стані гострого стресу та їхнього відсторонення або надання їм спеціалізованої допомоги. Згідно з керівними документами, морально-психологічне забезпечення під час десантно-штурмових дій має бути цілеспрямованим та ефективним, із врахуванням характерних чинників впливу на свідомість бійців. Тобто, психологи мають враховувати специфічні фактори таких операцій (наприклад, можливе оточення, відсутність швидкої евакуації, тощо) і завчасно готувати до них військовослужбовців. В основі всього лежить формування і підтримання психологічної готовності особового складу на рівні, необхідному для успішного ведення десантно-штурмових дій.

Досвід бойових дій показує, що найбільшим випробуванням для психіки є перший бій. Але якщо підрозділ пройшов його успішно, з'являється бойовий азарт. Прикладом є операції українських ДШВ у сучасній війні. У 2022-2023 роках десантно-штурмові бригади ЗСУ брали участь у найскладніших боях – від оборони міст до контрнаступальних рейдів. Командування ДШВ відзначає, що психологічна витривалість воїнів базується на поєднанні кількох чинників: якісної підготовки, високої мотивації (чітке розуміння, за що саме воюють), почуття товариства та впевненості у командирах. Так, 17 вересня 2023 року в районі населеного пункту Роботине Пологівського району Запорізької області

заступник командира аеромобільного батальйону з психологічної підтримки персоналу окремої аеромобільної бригади старший лейтенант Олексій Севрук очолив штурмову групу, як робив вже неодноразово в найскладніших ситуаціях для підрозділу. Під його командуванням група пішла на штурм ворожої позиції, яку до цього не вдавалося зачистити протягом декількох діб. Тоді люди пішли за своїм командиром і на бойовому драйві вступили в бій із російськими окупантами, виконавши поставлене завдання. В бою старший лейтенант Севрук отримав важкі поранення, від яких помер. Посмертно був нагороджений найвищою державною нагородою України – Герой України [4].

На полі бою значення має також інформаційно-психологічна протидія ворогу. Десантники постійно стикаються з різними проявами ворожої пропаганди, дезінформацією, погрозами через гучномовці чи в повідомленнях у месенджерах. Завданням офіцерів психологічної підтримки персоналу є нейтралізувати такий вплив, забезпечити бійців правдивою інформацією, підтримувати їхній бойовий дух. Крім того, практикується на постійній основі проведення нагороджень особового складу і привселюдне відзначення досягнень бійців – навіть у польових умовах командири намагаються відзначити успішні дії (словом похвали по рації, подякою при строю, поданням до нагороди). Подібні акції значно підвищують впевненість солдатів.

Історія сучасної війни надає численні приклади того, як належна психологічна підготовка та стійкість забезпечували успіх рейдових і штурмових дій. Окрім вже згаданого рейду 95-ї бригади у 2014 році, можна навести приклади з відносно недавніх операцій. Восени 2022 року під час контрнаступу на Харківщині українські десантники здійснювали стрімкі рейди в тили противника, звільняючи населені пункти один за одним. Військові оглядачі тоді відзначали, що тактика “сміливого натиску” спрацьовувала завдяки високому моральному піднесенню бійців та їхньому умінню діяти автономно без детальних вказівок (так звані *mission-type tactics*, коли командир окреслює мету, а виконавці самі знаходять спосіб її досягнення) – це результат психологічної підготовки до ініціативності. З іноземного досвіду показовими є операції британського *Special Air Service (SAS)* чи американських рейнджерів – їхні рейдові виходи у глибокий тил противника (наприклад, рейди британського *SAS* у пустелі під час війни в Перській затоці або піші марші в повному бойовому екіпіруванні по скелистій місцевості в ході Фолклендської війни) демонструють, що в екстремальній ізоляції бійці спираються на довготривале тренування витримувати дискомфорт, а також на дух спеціального підрозділу. Такий дух підтримується через відбір найбільш мотивованих кандидатів та формування елітарної культури підрозділу, де кожен пишається своєю приналежністю до нього [7]. Українські Десантно-штурмові війська, особливо в останні роки, також розвивають власні традиції. Набув культового статусу девіз “Завжди перші”, щороку в листопаді відзначається своя автентична дата дня ДШВ, вшановуються герої - десантники, прочитується Клятва Десантника та проводиться урочиста здача на право носіння марунового берету. З точки зору психології, такі прояви

ідентифікації з колективом підсилюють індивідуальну стійкість кожного воїна через відчуття, що він є частиною непереможної спільноти [6].

Психологічне підтримка не завершується із виконанням рейду чи штурму – надзвичайно важливим є етап реабілітації та аналізу проведених дій (After Action Review). Після виходу з бою військові психологи проводять з особовим складом бесіди, де бійці можуть виговоритися про пережите – це профілактика посттравматичного стресового розладу. Вивчаються помилки, відзначаються успіхи, згадуються полеглі товариші – усе це допомагає структурувати психічний досвід та зняти емоційну напругу. Особливо слід працювати з тими, хто проявляє ознаки бойового стресу: тремор, апатія, гострі емоційні реакції. Такі військовослужбовці потребують відпочинку і, можливо, допомоги фахівця. В ізраїльській армії, для прикладу, існує практика швидкого психологічного втручання одразу після бою – команди польових психологів (Mental Health Officer), які оцінюють стан особового складу і надають допомогу просто “на місці”, що значно знижує розвиток важких психічних наслідків. Українські ДШВ запроваджують подібну практику. Так, у бригадах створені мобільні групи психологів (група контролю бойового стресу, група психологічного відновлення, які виїжджають у райони розташування підрозділів після інтенсивних бойових епізодів, проводять відновлювальні заходи (релаксаційні тренінги, бесіди) і сприяють поверненню бійців до строю [2].

Підсумовуючи усе сказане, відзначимо, що ключовим аспектом психологічної підготовки військовослужбовця ДШВ до виконання завдань за призначенням є розвиток у нього психологічної готовності та стійкості до психотравмуючих факторів сучасного бою, вдосконалення психомоторних властивостей, фізичних якостей, необхідних для подолання моральних і фізичних навантажень при виконанні бойових завдань, що на них покладаються.

Список використаних джерел:

1. Бойовий статут Десантно-штурмових військ Збройних сил України. - Одеса: Видавництво 2023. - 8с., 116с., 140с.
2. Наказ ГК ЗСУ №349 від 01.08.24 «Про затвердження порядку проведення психологічної підтримки військовослужбовців ЗСУ»
3. Рейд 95-ї бригади влітку 2014 року. Спогади генерала Забродського URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-53664708>
4. Герої 46 URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8CpsqK9GQy8>
5. Методичні рекомендації «З формування психологічної стійкості військовослужбовців ЗСУ із застосуванням психологічного навантаження» - Київ, 2025.- 19 с.
6. Корпоративність Десантно-штурмових військ Збройних Сил України» - Житомир, 2024.- 70 с.
7. Війна в Перській затоці URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Війна_в_Перській_затоці#:~:text=Пропаганда%20Іраку%20подала%20відмову%20Кувейту,запровадила%20економічні%20санкції%20проти%20Іраку.